

QUADERNS DE L'ICPS

Per què Escòcia va votar 'No'?

Robert Liñeira
Universitat d'Edimburg

Institut de Ciències Polítiques i Socials
Adscrit a la Universitat Autònoma de Barcelona

08

Desembre 2014

L'Institut de Ciències Polítiques i Socials (ICPS) és un consorci creat l'any 1988 per la Diputació de Barcelona i la Universitat Autònoma de Barcelona, institució aquesta última a la qual hi és adscrit a efectes acadèmics.

Quaderns de l'ICPS són breus monografies que analitzen diversos aspectes de les actituds i el comportament polític de la ciutadania i que tenen com a un dels seus objectius principals la divulgació científica dels fenòmens polítics entre un públic ampli, no especialitzat, però interessat a tenir-ne un millor coneixement.

Aquesta és una publicació trimestral en format *on-line*, dirigida i realitzada pel grup de recerca en Comportament Polític i Electoral del propi Institut, en col·laboració amb altres investigadors externs.

Aquest treball no pot ésser reproduït sense el permís dels autors o autores.

El 18 de setembre de 2014 Escòcia decidia sobre el seu futur. Es tancava així un període que ha implicat a la societat escocesa d'una manera sense precedents en el procés polític. De cap a cap d'Escòcia es produïen reunions i trobades on la gent parlava i tractava de fer-se una idea més clara de tot allò que creia necessari per respondre a la pregunta *Ha de ser Escòcia un país independent?* La resposta fou una mobilització electoral rècord, amb un resultat d'un 55% a favor del 'No', i un 45% a favor del 'Sí'.

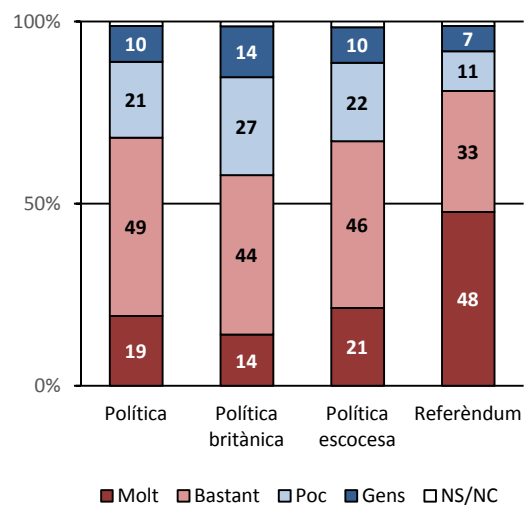
En aquest *Quadern* analitzarem dues qüestions. Per una banda, la qualitat d'un procés que s'ha presentat com a modèlic per resoldre disputes sobre la creació de nous estats. L'evidència apunta que l'experiència ha estat molt positiva tant per la implicació en el procés per part dels ciutadans com per l'avaluació que feien del mateix. En el passiu, només el fet que l'instrument referendari pot no haver tancat el debat sobre la independència en el curt o mig termini, el que conté el risc que la política escocesa dels propers anys esdevingui un debat permanent sobre un nou referèndum. Per altra banda, tractarem d'explicar perquè ha guanyat el 'No'. Tot i que no disposem encara de tota l'evidència necessària, defensaré que la noció de risc és essencial per entendre el comportament dels ciutadans en votacions on les conseqüències de la tria són tan transcendents com incertes.

El procés

Com dèiem, les futures cròniques del referèndum no només parlaran del resultat, sinó que també destacaran l'interès generat per la votació i el nivell

d'implicació de la ciutadania; 'sense precedents' era la qualificació més escoltada. El Gràfic 1 mostra el nivell d'interès de la població pel referèndum en comparació amb altres àmbits d'interès per la política. Fins a un 81% de la població declarava el mes de juny de 2014 que el referèndum l'interessava molt o bastant. És a dir, l'interès no només era més generalitzat sinó que també era més intens que respecte de qualsevol altre àmbit polític; gairebé una majoria (exactament, un 48%) deia que el referèndum l'interessava molt. A ben segur que a les darreres setmanes de la campanya, quan aquesta es va fer més intensa, l'interès es va fer encara més gran. De fet, és difícil trobar a Europa occidental un esdeveniment polític i una votació que generi aquestes diferències amb els nivells d'interès habituals. Es tracta, a més, d'un interès homogeni que implicà tota la societat, i que va deixar poc marge a les diferències habituals d'interès per raons d'edat o d'educació.

Gràfic 1. Interès pel referèndum en comparació amb altres àmbits de la política

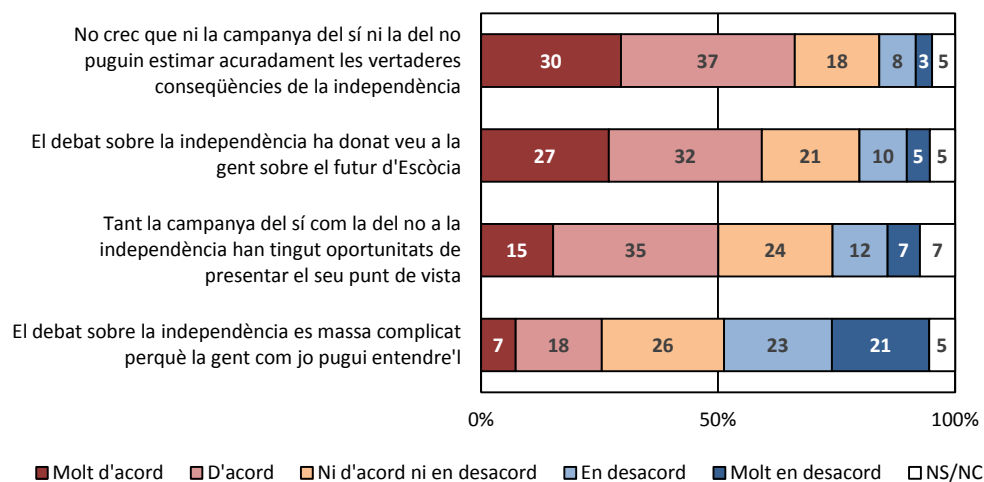

Font: Risk and Constitutional Change Survey (juny de 2014)

Si la implicació de la ciutadania en el procés apunta a l'èxit, l'avaluació del seu funcionament també. El Gràfic 2 recull el grau d'acord amb diferents elements relacionats amb la campanya i el debat sobre la independència. D'entrada la gent és conscient del grau d'incertesa que una votació sobre aquest assumpte comporta: fins a un 67% està d'acord amb què ni la campanya del 'Sí' ni la del 'No' podien estimar les vertaderes conseqüències de la independència. Tanmateix, hi havia un sentiment generalitzat d'empoderament

per part dels ciutadans: fins a un 59% estava d'acord amb què el debat sobre la independència donava veu a la gent sobre el futur del seu país. Això es relaciona amb què la gent se sentia eficaç políticament per prendre aquesta decisió: només un 25% creia que el debat sobre la independència era massa complicat per a ells. Finalment, la campanya és jutjada de manera general com a justa: fins a un 50% estava d'acord amb què ambdues parts havien pogut defensar els seus arguments.

Gràfic 2. Avaluació ciutadana del referèndum

Font: Risk and Constitutional Change Survey (juny de 2014)

Sembla, doncs, que s'han complert els mandats que l'Acord d'Edimburg, signat pels governs d'Escòcia i el Regne Unit, havia establert per al referèndum: la votació havia de servir perquè la ciutadania expressés, en un procés just i decisiu, les seves preferències sobre el futur del país. El fet que tant el procés com la campanya siguin avaluats de manera positiva ha servit perquè ningú posés en qüestió el resultat. És cert que alguns indicadors posen de manifest que la gent hagués preferit més diàleg

entre les campanyes, i que aquestes fossin capaces de reconèixer algun mèrit en la posició de l'altre (la independència o la unió). Però això no posa en qüestió la sensació generalitzada de justícia i netedat en el conjunt del procés.

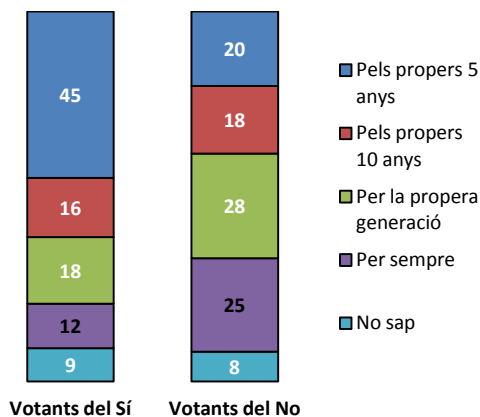
Tanmateix, la qualificació del referèndum com a decisiu ha de ser matisada. Tot i que el procés i el resultat assenyalen una victòria de la unió, el significat del 'No' és ambigu. Els partits promo-

tors del 'No' es van comprometre a augmentar els poders del Parlament d'Escòcia si la independència era derrotada. En conseqüència, el referèndum no ha comportat una decisió clara sobre l'arranjament constitucional d'Escòcia, el que no és una qüestió que es pugui separar completament de l'oportunitat o no de la independència.

De fet, hi ha una certa percepció que, si el nou arranjament constitucional no satisfà les expectatives dels escocesos, el debat de la independència podria reobrir-se abans del que s'espera. L'opinió pública sembla percebre-ho. El Gràfic 3 mostra les dades d'una enquesta celebrada immediatament després del referèndum: un 61% dels votants del 'Sí' i un 38% dels del 'No' creien que la qüestió quedava tancada només pels propers 5 o 10 anys, mentre que tan sols 1 de cada 4 votants del 'No' creia que la qüestió de la independència quedava tancada per sempre. El potencial perquè un nou referèndum sobre la independència se celebri abans d'una generació (límit establert pel líder del SNP abans de la votació) existeix.

Gràfic 3. Per quant de temps queda precisada la qüestió de la independència?

Font: Lord Aschcroft poll (18 i 19 de setembre)

Per què Escòcia va votar 'No'?

O per què fins a un 45% va votar 'Sí'?

Hi ha una sèrie de factors que estan relacionats sens dubte amb el fet de votar 'Sí' o 'No' a la independència. Per una banda la identitat nacional: aquells que més s'identifiquen amb Escòcia han optat pel 'Sí' en molta més proporció que aquells que més s'identifiquen amb el Regne Unit. Els missatges dels partits i les elits també importen. Així, els votants del SNP (fins i tot els que no es consideren independentistes) tendiran a avaluar de manera més positiva la proposta d'independència del seu partit que els seguidors dels altres partits. A més, els raonaments instrumentals també compten: la percepció d'allò que significa pel futur del país mantenir la unió en termes econòmics o d'influència, i el que comportaria la independència per a aquestes qüestions, és quelcom que també entra dintre dels càlculs dels electors.

Tanmateix, cap d'aquests elements és suficient per explicar el vot dels escocesos. Si un Estat fos una simple projecció de les identitats dels seus ciutadans, la unió amb el Regne Unit partiria amb una clara desavantatge perquè només un 23% dels escocesos s'identifica com a britànic i un 65% ho fa com a escocès.¹ Si la ciutadania seguís perfectament els missatges i les propostes dels partits, la independència tindria una gran avantatge perquè el SNP disposa de majoria al Parlament. Fins i tot afegir percepcions

¹ Les dades provenen de les respostes recollides a la *Scottish Social Attitudes Survey* de gener de 2014 a la pregunta següent: 'Quina és la identitat nacional que millor descriu el que penses de tu mateix? Britànic, europeu, escocès, etc.'. Si fem servir les respostes a la pregunta Linz/Moreno de la mateixa enquesta, el percentatge de ciutadans que s'identifiquen com a fonamentalment britànics és encara menor: 11%.

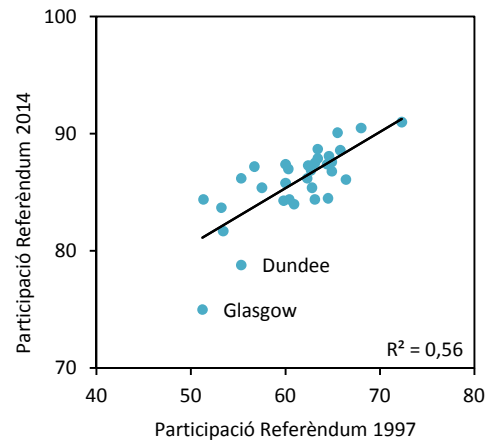
com els possibles costos i beneficis econòmics de la independència podria no ser suficient per entendre el comportament dels electors. Decidir sobre la independència d'un país és una qüestió que va més enllà de les identitats, les preferències o les percepcions perquè és una qüestió essencial en la vida política d'una comunitat i, sobretot, una qüestió de conseqüències incertes. La recerca en psicologia i en economia del comportament mostra que la gent es diferencia en la seva capacitat de prendre riscos, el que afecta a les seves decisions: llavors per què no hauria d'afectar això les seves decisions electorals?²

Tot i que encara no disposem d'estudis acadèmics postreferèndum que ens permetin comprovar el paper que aquests elements van tenir en la decisió dels votants, sí que disposem d'una sèrie d'evidències que ens permeten apuntar els possibles factors rellevants. Per una banda, hi ha els propis resultats electorals. La nit del 18 de setembre els 32 municipis que divideixen Escòcia van centralitzar el recompte. Si posem en relació les característiques d'aquests municipis amb les seves dades de participació i distribució del vot tindrem una primera pista de qui va votar què.

Al gràfic següent es mostra la relació entre el nivell de participació electoral a cada municipi en el referèndum de 1997 sobre la (re)creació d'un Parlament a

Escòcia, amb els nivells de participació en el referèndum sobre la independència de 2014. La relació és clara i positiva: allà on més es va votar el 1997 coincideix amb les dades més altes de participació de 2014.

Gràfic 4. Participació als referèndums per municipi

Font: Cens i resultats electorals

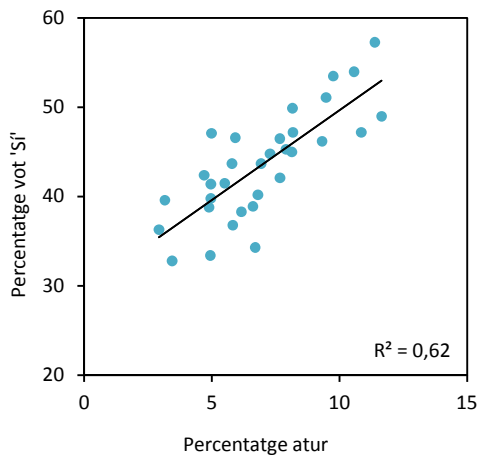
Tanmateix, aquest gràfic ens informa d'una altra fet: hi ha dos municipis – Glasgow i Dundee – que presenten una pauta desviada, amb un nivell de participació el 2014 menor del que s'esperaria atès el nivell de participació de 1997. Es tracta justament de dos dels quatre municipis on va guanyar el 'Sí', sent Glasgow el municipi més gran d'Escòcia. Això és una primera indicació que la mobilització, tot i ser extraordinària, va ser inferior allà on el 'Sí' era més fort.³ El segon gràfic ens parla de la rela-

² Segons l'enquesta d'ICM (16 de setembre) un 45% dels escocesos creia que la independència seria dolenta per a l'economia; un 38%, que seria bona; un 6%, que no faria diferència; i un 10 no responia. En qualsevol cas, l'opinió sobre les conseqüències econòmiques de la independència té un fort component de racionalització (perquè sóc partidari del 'Sí' crec que l'economia en cas d'independència anirà bé o viceversa) i, per tant, pot estar condicionada, a la vegada, per la nostra aversió al risc.

³ Això té importància respecte al debat de si les enquestes van infraestimar el 'No'. Durant la campanya, el 'Sí' argumentava que els partidaris de la independència no apareixien de manera proporcional al seu pes social a les enquestes. L'argument era el següent: el suport a la independència era especialment fort en les àrees menys benestants d'Escòcia. En general, aquestes àrees (i aquests perfils socials d'electors) acostumen a estar infrarrepresentats en els estudis d'opinió, tot i que això no

ció entre la composició social dels 32 municipis d'Escòcia i el vot al 'Sí'. La relació és molt clara: els llocs amb més atur són també els llocs amb més suport a la independència i viceversa.

Gràfic 5. Atur i suport a la independència per municipi

Font: Labour Force Survey i resultats electorals

Una segona pista sobre què explica el vot dels escocesos la trobem en les motivacions amb les que racionalitzen el seu comportament: com justifiquen els partidaris del 'Sí' i del 'No' la seva opció? Fonamentalment, hi ha tres grans maneres de justificar la unió o la independència: la identitària, l'econòmica i la política. Tot i que aquests tres tipus de raonaments es poden articular de maneres diferents, el Gràfic 6 recull

acostuma a traduir-se en grans errors en les estimacions electorals perquè aquests electors voten en menor proporció i estan, per tant, infrarrepresentats entre els votants. Però aquesta vegada això havia de ser diferent, segons la campanya del 'Sí', perquè la taxa de gent registrada per votar havia assolit un nivell insòlit i, per tant, la mobilització havia de ser extraordinària per a tot tipus d'electors. Tanmateix la inframobilització relativa de Glasgow i Dundee posa de manifest que això no va succeir, al menys en la mesura que esperaven els partidaris de la independència.

el grau d'adhesió dels votants del 'Sí' i del 'No' a tres afirmacions que reflecteixen aquests modes fonamentals de justificar una tria sobre la independència o la unió. Pel que fa als votants del 'Sí', una majoria motiva el seu vot amb l'autogovern: la independència és la millor manera que les polítiques a Escòcia s'ajustin a les preferències dels escocesos. L'argument econòmic i l'identitari són triats en molta menys mesura. En canvi, pel que fa als votants del 'No', l'argument majoritari és l'econòmic: la independència faria que Escòcia estigués pitjor en termes econòmics. És a dir, els partidaris de la unió no acostumen a justificar el seu vot en termes d'identitat o de la bondat del Regne Unit per canalitzar les seves preferències i interessos, sinó en els riscos econòmics que la independència comporta.

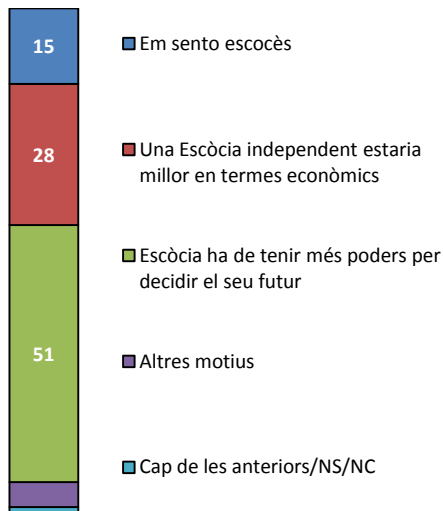
Si les opcions que oferim als entrevistats són unes altres, la imatge que obtenim no és gaire diferent. El Gràfic 7 ofereix les motivacions dels partidaris de cadascuna de les opcions en una enquesta realitzada just després del referèndum. Per raonar sobre el 'Sí', s'oferien tres opcions: una de principi (els escocesos han de decidir sobre Escòcia); una sobre les conseqüències de la independència (una Escòcia independent tindrà un futur més esperançador); i una tercera més estratègica (la independència és la manera més eficaç d'evitar que el partit conservador governi a Escòcia). Més de dues tercers parts dels partidaris del 'Sí' justifiquen la seva opció com una opció de principi. En canvi, el raonament dels votants del 'No' sembla diferent. També se'ls hi oferien tres opcions: una relacionada amb les incerteses i els riscos que suposa la independència; una altra lligada amb els vincles d'Escòcia amb la resta del Regne Unit, i una tercera que de-

fensa un Parlament d'Escòcia dintre del Regne Unit com la millor combinació d'autogovern sense incertesa. Prop

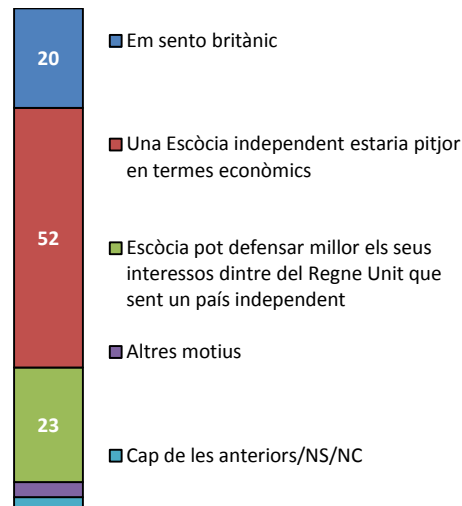
d'una majoria (47%) justifica el seu vot 'No' per la incertesa que provoca la independència.

Gràfic 6. Motivacions del vot abans del referèndum

Motius dels votants del 'Sí'

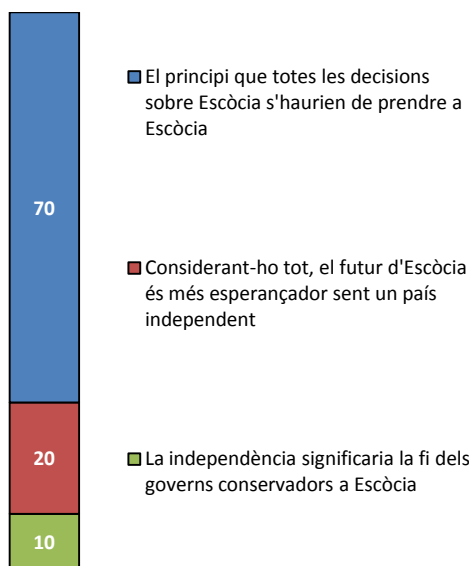
Motius dels votants del 'No'

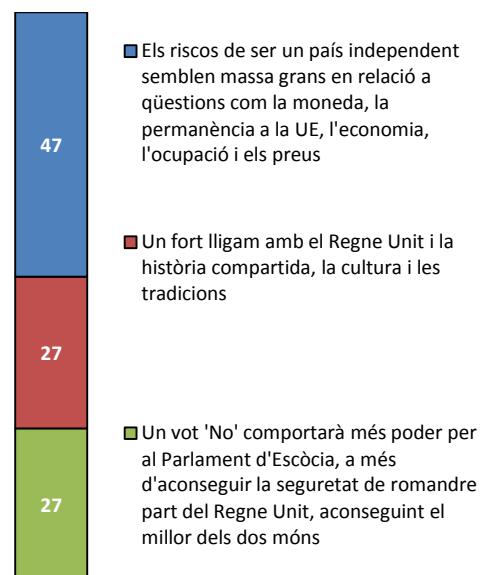
Font: Risk and Constitutional Change Survey (juny de 2014)

Gràfic 7. Motivacions del vot després del referèndum

Motius dels votants del 'Sí'

Motius dels votants del 'No'

Font: Lord Ashcroft poll (18 i 19 de setembre)⁴

⁴ <http://lordashcroftpolls.com/wp-content/uploads/2014/11/LORD-ASHCROFT-POLLS-Post-referendum-poll-tables-Sept-2014.pdf>

Una evidència addicional queda recollida en el gràfic següent on es mostra la relació entre la tolerància a prendre riscos i la probabilitat de votar 'Sí'.⁵ Tot i no ser una relació perfecta l'associació és clara i positiva. Què podem deduir de totes aquestes evidències? Les dades agregades mostren (i les dades individuals confirmen) que els desocupats han votat independència amb molta més freqüència que els que tenen feina. Un possible mecanisme causal entre aquestes dues variables té a veure amb la noció de risc: els que tenen feina (i també més ingressos) tenen més a perdre, en el cas que la independència fos un mal negoci, que els que no tenen feina. Aquest és un relat que encaixa amb les motivacions amb les que justifiquen els votants del 'No' la seva opció, relacionades amb les incerteses i els riscos d'una Escòcia independent.

Gràfic 8. Relació entre tolerància al risc i probabilitat de votar 'Sí'

Font: Scottish Referendum Survey

El desajustament entre les estimacions electorals per part de les enquestes i el resultat també suggereix que el factor risc és important en aquesta mena

⁵ L'aversion al risc es mesura amb aquesta pregunta: 'A la teva vida diària, com de disposat estàs a prendre riscos?'

de votacions. És conegut que les enquestes van infraestimar la victòria del 'No'. Hi ha dues possibles explicacions. La primera és que els votants del 'No' fossin més reticents a declarar el seu vot. Hi ha evidència que això podria haver succeït en certa mesura: una enquesta elaborada durant els dies 18 i 19 de setembre assenyalava que un 11% dels votants del 'Sí' es declarava reticent a confessar el seu vot a amics i familiars, xifra que se situava en el 14% dels votants del 'No'. Tanmateix, hi ha més evidència que assenyalava cap a un canvi en l'opinió en els dies previs a la votació. Per una banda, l'última estimació de totes les empreses va ser millor per al 'No' que la penúltima d'aquestes estimacions, fins al punt que la darrera de les enquestes realitzades va encertar el resultat: 54% per al 'No'.⁶ Per altra banda, l'estudi panel de *YouGov* mostra que la taxa de fidelitat va ser més gran entre els votants del 'No', i que la unió es va endur 4 de cada 5 votants que abans havien dit que s'abstindrien, a més d'obtenir la majoria de les paperetes dels antics indecisos.⁷

En definitiva, futurs estudis confirmaran o no la importància del factor risc en la decisió sobre la independència. El que apunta l'evidència disponible és que la identitat va proporcionar el suport bàsic a ambdós camps, però els riscos econòmics van decidir el resultat. El resultat del referèndum d'Escòcia sembla encaixar doncs amb les pautes d'altres referèndums constitucionals: davant de la incertesa del canvi, *l'statu quo* té avantatge.

⁶ <https://yougov.co.uk/news/2014/09/18/yougov-referendum-prediction/>

⁷ https://d25d2506sfb94s.cloudfront.net/cumulus_uploads/document/3ptu61d854/Final_Prediction_140918_Final_Website_Rebasing_W2.pdf